

שלא חיסר בעולמו דבר

יום ראשון. מאות ילדי חמד יעזבו את כיתות הלימוד שלהם, יסתדרו בווגות ישרים ויצעדו, יחד עם המלמד שלהם, אל העצים הקרובים ביותר (או הרחוקים ביותר. למלמדים מטיבי לכת...) לחיידר. על קצה הגדר שליד העצים המלבלבים תלה שכן-טוב דף קרטון עם נוסח הברכה, נוסח "ברכת האילנות" הנאמר אחת לשנה וכל הילדים פוצחים יחדיו במקהלה, מכוונים את ליבם לאביהם שבשמים ומתרגשים מהברכה הארוכה והלא-שגרתית.

העץ מטיף מוסר לאדם

ה"בן איש חי" מסביר לנו כי ברכת האילנות נתקנה כדי ש"זכור יזכור האדם כשיראה האילנות וישים אל ליבו שהאילנות בזמן הזה הינן דשנים ורעננים, ואחר כך נהפכו בימות החורף לעצים יבשים. וכן האדם עץ השדה". ה"תפארת ישראל" מרחיב את הדברים בלשונו הציורית וכותב כך: "העולם ובריותיה עומדים בקשר אמיץ יחד ומקרה האחד הוא מקרה השני. בחורף, יהיה לא לבד חורף בעולם, כי אם גם על כל הבריות בו יהיו אז רפויי ידיים ומושקעים בתרדמה, וקיפאון ונמיכות רוח ימשלו על הכל. ואולם כאשר יבקע הקרן הראשון מהאביב על פני העולם, אז שוב ישוב הכל להעלות נר החיים. הכל בטבע יקיץ לחיי ילדות חדשים, כמו שנאמר "חדשים לבקרים"- היינו, שבכל בוקר יתראה חיות חדשה בטבע הבריאה וכה חדש יתראה בו, "רבה אמונתך ה'" ואיך נאמן אתה ה', שהלווינו לטבע שלך בחורף כוחות העולם, והנה תשלם לנו באביב אחוים כפולים ממה שהלווינו לה...". ומוסיף ה"תפארת ישראל" ומקשר את האילנות אלינו, כך: "והישראלי, שבכל השינויים שיקרו בטבע, תמיד ימצא בהן דבר אשר יעוררו לבקש השלמת נפשו, לכן כשרואה אילנות מלבלבים שיתהוו על ענפי האילנות כמו לבבות קטנים רטובים, ייזכר כי האדם עץ השדה- גם זה האילן ייאבד פעם אחת את רטיבותו בחורף שלו, היינו בזקנותו. אך בסוף החורף ההוא, יקיץ לאביב יותר יפה וישוב לחיי נערוות שוב, ללבלב בחיים אחרים בעולם הבא". והוא מסיים בלשון מליצית ויפה: "ועיקר כוונתו בברכתו, שכל זה נסדר כך מיוצר בראשית יתברך כדי להנאות בהם בני אדם, שעל ידי זה יחשוב האדם גם כן שהמיתה הנדמית שלו, ישאנו לחיים אחרים, וענן הרעם של המוות תשאנו כאלהו לשמים, לאור לפני ה' באור

*חודש ניסן צועד יחד עם "ברכת האילנות" והרב ש.ב. גנוט יוצא אל הטבע ומנסה להחכים אותנו בטעמי הסוד של ברכה נפלאה זו. הברכה בשנת השמיטה, הנשמות שבחומת גן העדן, הגלגולים שבעצים וברכת החמה (של שנה הבאה) למול ברכת האילנות * מלאך הטופח על קודקודינו ואומר: "גדל"...

ר' חיים עוזר מסביר על הצמחים / ח. אפי

מעשה מופלא מסופר על מרן הגאון רבי חיים עוזר זצ"ל, אב"ד וילנא ומחבר השו"ת המפורסם "אחיעזר". רבה של וילנא נהג להסתובב עם אחד מתלמידיו ולדבר איתו בדברי תורה עמוקים. השניים טיילו להם בקביעות, כדי שרבה של וילנא ינות מעט מעמל יומו, והרב ותלמידו התעמקו והתפלפלו בדברי תורה משמחים. והנה באחד הימים חרג ר' חיים עוזר מהרגלו לשוחח בדברי תורה. ר' חיים עוזר נטל את תלמידו לטייל ביער עבות שבפאתי העיר, בו צמחו אילנות רבים וצמחים ממינים שונים. הם הגיעו למקום ורבי חיים עוזר החל להרצות בפרוטרוט על סגולתו ואופן אכילתו של כל פרח וצמח. "הצמח הזה ראוי לאכילה ואילו הפרח הזה אסור באכילה. הפטריה השחורה שמשמאל טעימה ואילו הפטריה הכתומה שם בצד היא פטריה רעילה", הסביר ר' חיים עוזר לתלמידו המופתע. הרב הישיש טרח במשך שעות לבאר לתלמיד את תכונותיו של כל עץ, שיח, פרח ופטריה, עד שהיה בטוח במאת האחוזים שהתלמיד הבין הכל בדיוק נמקן. השניים שבו לבית המדרש והתלמיד ההמום לא הבין מדוע רבו נהפך לפתע למומחה לבוטניקה. הסיפור פרח מזכרונו, וכעבור זמן נפטר ר' חיים עוזר, כאשר מספר ימים לאחר פטירתו עלה היטלר לשלטון והחל לכבוש את האזור בסערה.

תלמידו של רבי חיים עוזר ברח אל היערות מפחד הנאצים, שהחלו לרצוח יהודים, ואז התגלה הוא לפתע כמומחה מצוין לצמחים, פטריות ועשבים. מספר שעות לימוד הנושא במחיצתו של רבי חיים עוזר החזיו אותו וגרמו לו לדעת מאיזה צמח ראוי לאכול וממה צריך להתרחק. כך, בזכות רוח קדשו של רבו הגדול, נותר הוא בחיים. ויהי לפלא.

מברכים את ברכת האילנות דווקא בחודש ניסן, כדי לסייע לבירורו של הצומח המתחיל בחודש זה, כשעל ידי ברכת האילנות וסודה יצליחו המברכים להעלות את הנשמות המגולגלות בשתי דרגות בזה אחר זה, כשהנשמות המגולגלות מהצומח יעלו היישר להתגלגל בבן אדם, מבלי צורך להתגלגל בעל חי.

מסיבה זו, מסביר ה"בן איש חי", נוהגים חסידים ואנשי מעשה לברך ברכה זו במניין של עשרה יהודים, כדי שלאחר הברכה יוסיפו פסוקי תורה ויאמרו קדיש, כדי שלימוד התורה והקדיש יוסיפו בעלייתם של הנשמות ובירורם, מן הצומח ולמעלה למעלה. יסודות קבליים אלו קשורים כמובן גם לנושא הארוך של ברכת האילנות בשבת, כאשר ישנם מחכמי הספרדים הכותבים שאין לברך ברכה זו בשבת מפאת בירור הניצוצות הקדושים העולים מברכה זו. ואגב, מעיקר הדין ודאי מותר לברך ברכת האילנות בשבת.

החיים". ה"משנה ברורה" כותב כי אנו מודים בברכת האילנות לאלוקינו על שלא הסתפק ונתן לנו את צרכינו המינימליים, אלא הוסיף הוא והעניק לנו פירות משובחים, עצי נוי יפים ומראה בריאתי נפלא וקסום.

רבי מרדכי כהן, מגורי האר"י הקדוש, מסביר בספרו "שפתי כהן" כי המיוחדות של עץ נובל ומלבלב הוא שבדרך כלל אדם אינו נעצר כדי להתבונן על מעשי הטבע המופלאים, משום שהוא הורגל בהם מכבר הימים. אך כשמביט הוא יום אחד רואה את העץ מתרוקן מעליו, הנעלמים ברוחות השלכת, והנה כעבור חודש-חודשיים מתחיל העץ לבלבל ולהעלות ציצים ופרחים, מיד מכיר הוא בגדולת הבורא, הבאה לידי ביטוי בטבע הבריאה המקסים והמפעים.

הנשמות היושבות בחומת גן העדן

מדברי זוהר הקדוש (בפרשת בלק) אנו למדים כי בתקופת ניסן משוטטות להן הנשמות ויושבות על חומת גן העדן. הנשמות, כך לדברי זוהר הקדוש, נראות כמו ציפורים המצפצפות ומשוררות להקב"ה, ומתפללות למען בני האדם היושבים בעולם הזה. זאת מפני שבימים אלו עסוקים בני האדם במצוות החג ובמעשים טובים. לאור דברי זוהר הללו ביאר הגאון רבי נתן גשטטנער שליט"א, רב קרית אגוזי בבני ברק, כי משום כך אנו יוצאים בחודש ניסן לגינות ולפרדסים ומשבחים לאלוקינו על הבריות הטובות, הן הנשמות המתפללות על בני האדם, כשעל ידי ברכותיהם של ישראל מתעלות להם הנשמות וזוכות ליכנס לגן העדן.

ההקשר בין הנשמות לברכת האילנות מופיע כבר בספרי קבלה קדומים וגם הגאון ה"בן איש חי" כותב שברכת האילנות רומזת "על נשמות שמתדבקים באילנות", ולזה אומרים בברכה: "בריות טובות ואילנות טובות", שיברכו עליהם בני אדם ומתקנים אותם!" חכמי הקבלה מסבירים כי אותם אלו המגולגלים בצומח יכולים לעלות ולהתגלגל מן הצומח אל החי דווקא בחודש ניסן ואייר, סיון ותמוז (כאשר נשמה המגולגלת בדומם, עולה אל הדרגה הבאה, הצומח, בחודשים אב ואלול, תשרי וחשוון, ונשמה המגולגלת בחי מתגלגלת באדם בחודשי כסליו, טבת, שבט ואדר). כך שהראש לחודשי עליית הצומח הוא חודש ניסן, ולכן, כך כתבו חכמי הסוד,

ואדרבה, היו כאלה, וביניהם גאון ישראל האדר"ת זצ"ל, שנהגו לברכה דווקא בשבת, כדי להוסיף ברכה למניין ה"מאה ברכות".

ברכה על אילן שעובדים אותו בשמיטה

הטלפון צלצל ועל הקו היה אחד ממארגני ארגוני "ישיבות המתמידים" לילדים באזורנו. "לקחנו את הילדים לסיור באזור, ויש כאן קבוצת אילנות עם פרחים יפים ומלבלבים ואנחנו רוצים לברך עליהם ביחד את "ברכת